

Kako so komunisti osvojili oblast

Zaodrje revolucije

Pred štirinajstimi leti je bil *Prevzem oblasti*, zdaj je postal *Kako su komunisti osvojili vlast*; letnice so v obeh primerih enake: 1944–1946. Odlična knjiga Jere Vodušek Starič, ki je v Ljubljani izšla leta 1992, je zdaj prevedena v hrvaški jezik. Ima petsto strani, rdeče platnice z motivom zanosno kričečega mladega človeka, založnik pa je Naklada Pavičić iz Zagreba.

Obsežno delo, ki je doktorska disertacija dr. Jere Vodušek Starič, je bilo pred štirinajstimi leti sprejeto z mešanimi občutki. Dobilo je visoko nagrado (prej imenovano Kidričeva, nato nagrada republike Slovenije za vrhunske znanstvene dosežke) in množico bralcev. V kratkem je to postala ena najbolj citiranih knjig iz sodobne zgodovine. Hkrati pa je imela veliko nasprotnikov, ki so, na kratko in povprek rečeno, trdili, da se je avtorica predrzno in brez spoštovanja zagnala v komuniste.

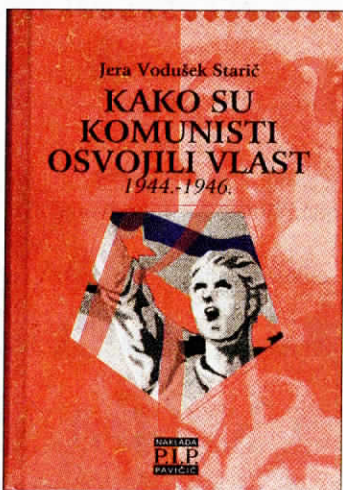
Že sam naslov, *Prevzem oblasti*, je mnoge iritiral. V zvezi s komunistično partijo namreč ni veljalo za spodobno uporabljati tega izraza. Prevzemanje daje misliti na načrt, postopke in kontrolo. Partiji je bilo ljubše dajati vtis naravnega procesa. V teoriji družbenega razvoja se je namreč sredi 19. stoletja zgodil velik prelom. Pod vplivom Darwinove teorije vrst je Marx v teorijo zgodovine vnesel pojmovanje o zakonih, ki uravnavajo družbeno evolucijo. Sloje ali razrede je porazdelil na napredne in reakcionarne, napredni so, v skladu z marksizmom, določeni za zmago. Obračuni z »nižjimi« vrstami ljudi so dobili blagoslov Zgodovine.

Vseh petsto strani knjige Jere Vodušek Starič kaže zaodrje tega revolucionarnega obrata, ki je radikalno spremenil Jugoslavijo in z njo Slovenijo. Osvetljuje množico manevrov, sleparij in trikov, ki so bili potrebni za pripravo in izvedbo predstave. Bili so učbeniki in tečajji strategije in taktike revolucionarnega boja. Bile so likvidacije konkurentov in nasprotnikov, pri čemer izraz pomeni tako ubijanje kot aretacije, trpinčenje in moralno uničevanje. Bile so čistke, goljufije na volitvah, klevete. Zagovorniki demokracije so se v govorih nove oblasti spremenili v »pseudodemokratske frazerje«.

Tako je bil leta 1992 v *Prevzemu oblasti* objavljen ukaz – ki je marsikomu zares segel do živega šele čez deset let – da je treba »odstraniti in zravnati z zemljo vsa pokopališča kakor tudi posamezne grobove okupatorjev in domačih izdajalcev in tako izbrisati vsako sled za njimi«. Zgodovina se je morala začeti na novo. Iz preteklosti so bile izbrisane neustrezne prvine.

Hrvaški prevod, ki je delo Željka Grudna (potomca Primorcev, ki so

med opisanim dogajanjem imeli nadpovprečno vidne vloge, zlasti na strani žrtev), zvesto sledi slovenskemu besedilu. Le nekaj izrazov, ki so jih v prvi izdaji avtorici »počesali«, si je drznila popraviti nazaj.

JERA VODUŠEK STARIČ: KAKO SO KOMUNISTI PREVZELI OBLAST

Opombe pod črto pa so posodobljene, se pravi, da sledijo pomembnejšim objavam zadnjih desetih let. In naslovni stavek je dobil subjekt, kajti po poldrugem desetletju se tudi v naših krajih zdi običajno, da se oblasti menjajo.

Kar je novo, je uvod avtorice. Jera Vodušek Starič »ne želi biti neskromna«, toda dodatne analize tega obdobja so samo potrdile ocene, objavljene leta 1992. Nekateri zgodovinarji, ki so jih pred leti še spravljale v zadrego, jih danes ponavljajo. Odloki jugoslovanskega vrha so bili kopija sovjetskih iz oktobrske revolucije, Ozna je bila sestra Čeke, revolucionarna rdeča armada je imela tu in tam enako vlogo. Pravne norme so postavili na glavo, spet s prepisovanjem sovjetskih.

»Šlo je torej za trezno in premišljeno prevzemanje oblasti, kar pa je bilo zdaj, v primerjavi z Oktobrsko revolucijo, precej lažje, saj je že obstajal model – režim v Sovjetski zvezi,« pravi zgodovinarica. »Z novimi političnimi ukrepi pa je prevzela tudi kontrolo nad javnim in zasebnim življenjem ljudi. Samo prevzemanje oblasti pa je temeljilo na ustrahovanju. Na kratko – začel se je revolucionarni teror.«

ALENKA PUHAR